

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry (ent. Valtakunnallinen työpajayhdistys) kiittää mahdollisuudesta lausua Selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista.

Inton lausunto sisältää näkemyksiä työpajatoimijoilta, jotka tuottavat kotoutumiskoulutusta. Lausunnossa painottuukin näin ollen kotoutujat, joilla voi olla useita haasteita kotoutumisessaan.

Selonteon tarkoituksena on luoda suuntaviivoja kotoutumisen edistämisen kehittämiseksi siten, että kasvavan maahanmuuttajaväestön osallisuus yhteiskunnassa voidaan varmistaa ja yhteiskunnan isoihin murroksiin, kuten työikäisten väestön vähenemiseen vastaamiseen, hyödynnettäisiin myös maahanmuuttajien osaamista. Maahanmuuttajien mukana pysyminen yhteiskunnan isoissa murroksissa on tärkeää ja vahvistaa osallisuutta. Selonteon tarkoitus ja lähtökohta on hyvin tunnistettu ja tärkeä.

Selonteossa on huomioitu kotoutumisen uudistamisen liittymäpinnat myös muihin meneillä oleviin uudistuksiin. Selonteossa on laajasti tunnistettu myös monimuotoisen tuen tarve, joka on kotoutumisen kannalta tärkeää. Kotoutumisen onnistumisen edellytyksiä on yksilöllisesti tunnistetut tarpeet ja niihin tarjottava riittävä tuki ja ohjaus.

Nuorisotyön merkitys on tunnistettu selonteossa hyvin nuorten maahanmuuttajien osallisuuden tukemisessa. Nuorisotyö on helposti saavutettavissa ja tarjoaa nuorille mielekäästä tekemistä sekä luotettavia aikuisia, tukea ja ohjausta. Myös kouluissa tehtävä nuorisotyö tukee kaikkia nuoria yhteisöllisyyden ja kaverisuhteiden luomisessa. Kouluissa tehtävä nuorisotyön merkitys on tärkeä,

koska siihen osallistuminen on kynnykseltään matalampaa, kun se tapahtuu kouluympäristössä eikä esim. nuorisotalolla.

Heterogeeninen kohderyhmä huomioiden on tärkeä tarjota myös vaihtoehtoisia oppimisen ympäristöjä perinteisen luokkahuoneopiskelun rinnalle. Kohderyhmä, joilla on haasteita ja monia tuen tarpeita kotoutumisessa hyötyvät toiminnallisesta ja kokemuksellisesta pedagogiikasta, joka tukee suomen kielen opiskelua, työelämätaitojen ja osallisuuden vahvistamista sekä muita tärkeitä arjenhallinnan taitojen vahvistumista.

Into tuo lausunnossaan esiin heikossa työmarkkina-asemassa olevien ja työpajojen näkökulman.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät on tunnistettu hyvin ja kuvattu tiiviisti selonteossa. On tärkeä tunnistaa ulkomaalaistaustaisten työllisyyden esteet ja hidasteet. On hyvä, että selonteossa on huomioitu myös maahanmuuttajalasten ja -nuorten yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvät ongelmat ja tunnistettu perheille tarjottavan tuen ja ohjauksen merkitys.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Työllisyyden ja osallisuuden edistäminen eri väestöryhmien osalta on tärkeää. Kuten selonteossa todetaan, kaikkien vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen haasteet ja ratkaisut ovat monilta osin yhteneväisiä. Tarvitaan saavutettavia palveluja, joissa saa henkilökohtaista tukea ja ohjausta.

Yksilöllistä tukea ja ohjausta tarjotaan työpajoilla. Työpajoilla on niin palkkatuettua työtä kuin työkokeiluja. Lisäksi osa työpajoista on suunnannut toimintaansa nimenomaan maahanmuuttajille, joissa kieltä voi opiskella toiminnallisilla menetelmin.

7.2.1. Maaliskuussa alkaneet työllisyyden kuntakokeilut tuovat mahdollisuuksia työllisyyden edistämiseen, kun palveluiden saatavuus ja niihin ohjautuminen parantuu, palveluprosessit nopeutuvat ja ne ovat lähipalveluja ja lisäksi paikallistuntemus ja monialaisuus edistävät työllistymistä.

Maahanmuuttajat hyötyvät työvoimapalveluiden henkilökohtaisesta ohjauksesta, jonka on oltava riittävää sekä toimivaa ja yksilölliset palvelutarpeet on huomioitava. Lisäksi on tarjottava riittävästi tulkkauspalvelua, jotta asiointi on sujuvaa. TE-toimistojen asiantuntijoiden osaamista myös maahanmuuttajien erityistarpeiden huomioimiseen ja ohjaukselliseen työotteeseen on syytä lisätä.

Olemassa olevan osaamisen tunnistaminen ja sen tunnustaminen lisäävät mahdollisuuksia työllistyä. Samalla tulee kartoitetuksi tarpeet osaamisen vahvistamiselle koulutuksen tai työllisyyttä edistävien palveluiden avulla. Työpajoilla tehdään osaamisen tunnistamista ja yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa myös osaamisen tunnustamista. Työpajoilla on pitkät perinteet yhteistyöstä koulutuksen järjestäjien kanssa osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa. Osaamisen tunnustamiseen tarvitaan pitkäjänteisiä valtakunnallisia kehittämisresursseja.

Selonteossa esitetyt keskeiset toimenpiteet työllisyyspolitiikan kehittämisessä maahanmuuttajien ja työnantajien tarpeisiin ovat tärkeitä. Palkkatuen ja työkokeilun lisääminen maahanmuuttajien osalta on kannatettava toimenpide. Niin kieltä kuin osaamista voi vahvistaa toiminnallisessa ympäristössä.

7.2.2 Työnteon ja kielen opiskelun sekä työyhteisötaitojen opiskelua kannattaa yhdistää. Tästä on käynnissä Silta-Valmennuksessa pilottikoulutus, joka on toiminnallista kotoutumiskoulusta. Koulutus on suunnattu 0-tasoisille ns. uusille opiskelijoille, kotoutumiskoulutuksen 1–2 moduulin keskeyttäneille (opiskelija ei ole näissä edennyt) tai opiskelijoille, joille perinteinen opiskelu ei sovellu. Kohderyhmään kuuluvat myös kotoutujat, joilla on terveysongelmia (ml. mielenterveysongelmat), oppimisen vaikeuksia tai muita haasteita arjen hallinnassa tai kotoutumisessa. Koulutus soveltuu henkilöille, jotka hyötyvät tekemällä oppimisesta.

Toiminnallinen kotoutumiskoulutus on tavoitteellinen, kohti työelämää suuntaava palvelu, jossa opiskelija etenee yksilöllisesti omaa polkuaan. Opetusta räätälöidään ja koulutusta toteutetaan pienryhmissä opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Koulutuksen kesto opiskelijaa kohti vaihtelee, mutta se on enintään 180 opiskelijatyöpäivää (moduulit 1–2). Opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita. Toiminnallisuus ja kokemuksellinen pedagogiikka tarjoavat vaihtoehtoja luokahuoneopiskelun rinnalle ja suomen kielen opetukseen kohderyhmälle, jolla on haasteita ja monia tuen tarpeita kotoutumisessaan.

Toinen esimerkki tulee myös Silta-Valmennuksesta, joka on mukana ryhmittymässä ”Silta-Koto”, joka tuottaa Pirkanmaalla tuetun polun koulutusta. Tuetun kotoutumisen polun kohderyhmänä ovat heikommassa työmarkkina-asemassa olevat asiakkaat. Kohderyhmän asiakkailta arvioidaan olevan useampia palvelutarpeita: heidän arvioidaan hyötyvän vahvemmassa ohjauksesta sekä tarvitsevan tilanteensa tarkempaa selvittämistä ja kartoittamista; heillä voi olla esim. puutteelliset perustaidot ja koulutustausta, heikko luku- ja kirjoitustaito sekä puutteita opiskeluvalmiuksissa; heillä ei ole selkeää osaamista tietyltä ammattialalta; heillä voi olla vahvemman tuen tarve esim. terveyden, perhetilanteen, traumataustan tai elämänhallinnan haasteiden vuoksi; työelämätaidoissa voi olla puutteita.

Koulutuksen tavoitteena on, että asiakkaan kielitaito kehittyy, ymmärrys suomalaisesta yhteiskunnasta lisääntyy, arjen hallinta paranee, asiakkaan omat vahvuudet ja osaaminen saadaan

näkyviin sekä työelämävalmiudet vahvistuvat. Tavoitteena on myös, että koulutuksen aikana havaitaan mahdolliset oppimisen esteet. Pisimmillään koulutuksen kesto on 300 opiskelijatyöpäivää.

Työpajatoimintaa on saatavilla yli 90 % kuntia. Työpajoilla on tarjolla yksilöllistä tukea ja ohjausta sekä kokonaisvaltaista valmennusta. Työpajalla on valmentautujalle tarjolla merkityksellistä tekemistä, joka tukee mm. kielen oppimista autenttiossa ympäristössä toiminnallisilla menetelmin. Työpajalla on mahdollista oppia työelämätaitoja ja muita arjen taitoja, jotka edistävät kotoutumisessa. Kuten selonteossa tunnustetaan, kolmannen sektorin toimijoiden kanssa ei tehdä vielä riittävästi yhteistyötä. Työpajatoiminnalla tulisi olla nykyistä isompi rooli kotoutumisen edistämässä ja sen potentiaalia tulisi hyödyntää nykyistä laajamittaisemmin.

7.2.3. Osaamistarpeen nostaminen ja osaamisen kehittäminen ovat keskeisiä keinoja pysyä muuttuvan työelämän mukana. Selonteossa on monessa yhteydessä todettu, että maahanmuuttajien työllistymisen, yhteiskuntaan kiinnittymisen ja osallisuuden kehittämisen haasteena on kielitaidon puute.

Kaikille ei perinteinen luokkamuotoinen opiskelu ei useinkaan sovi. Selonteossa ei ole nyt tunnustettu muita oppimisympäristöjä, joissa osaamistasoa voi lisätä ja olemassa olevaa osaamista tunnustaa. Työpajat tarjoavat mahdollisuuden opiskella tutkinnon osia tai jopa kokonaisia tutkintoja koulutuksen järjestäjän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Työpaja on valmennusyhteisö, joka vahvistaa hyvinvointia, tunnustaa osaamista ja valmentaa kohti koulutusta ja työtä. Työpajatoiminta vahvistaa valmennuksen ja merkityksellisen tekemisen avulla elämänhallintaa ja työelämävalmiuksia. Valmennus työpajalla on tavoitteellista, valmentautujan tarpeiden mukaista tukemista sekä taitojen ja osaamisen kehittämistä.

Työpajavalmennuksella tuetaan yksilöllistä kasvua. Valmennuksen tavoitteet luodaan yhdessä valmentautujan kanssa työpajajakson alussa ja niitä päivitetään valmennuksen aikana. Työpajan työskentelyssä vahvistetaan sosiaalista toimintakykyä erilaisten työ- ja ryhmätehtävien avulla. Tavoitteena on valmentautujan omaehtoinen toimijuus ja aktiivinen osallisuus sekä työpajan toiminnassa että työpajan jälkeen omassa elämässä ja yhteiskunnassa.

Työpajat on tunnustettu oppivelvollisuuslaissa muuna oppimisympäristönä, jossa tarjotaan valmennuksellista tukea ja oppimiselle rakentuvia oppimisympäristöjä. Tästä hyötyvät erityisesti tukea tarvitsevat opiskelijat. Koulutusta voi suorittaa paitsi oppilaitosmuotoisesti myös työpajalla tai oppisopimuksella työelämässä. Työpajat ovat ja tulee jatkossa nähdä yhä tärkeämpinä yhteistyökumppaneina koulutuksen järjestäjille elämänhallintataitojen ja oppimisvalmiuksien kehittämisessä sekä tutkinnon osien suorittamisessa.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

-

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

-

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumishjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kotoutumishjelmassa on tärkeää huomioida myös työelämän ulkopuolella olevat maahanmuuttajat, jotta niin kotoutuminen kuin yhteiskuntaan kiinnittyminen sekä osallisuus vahvistuvat. Selonteossa on myös tunnistettu, että nykyisellään tätä kohderyhmää ei tavoiteta riittävästi. Tämän kohderyhmän tavoittamisen vahvistamiseksi on määritelty selonteossa keskeisiä toimenpiteitä, jotka ovat kannatettavia.

Lisäksi on kannatettavaa, että kotouttamishjelman tavoitteita tarkennettaisiin jokaisen osallistujan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet huomioiden, joka mahdollistaa myös yksilöllisten tavoitteiden määrittelyn. Tämä takaa paremmat lähtökohdat kotoutumiselle sekä työelämään tai opiskeluun siirtymiselle, kun jokaisella on oma polku, riittävä tuki ja ohjaus.

10.3. Selonteossa on tunnistettu, että järjestöjen ja vapaan sivistystyön mahdollisuuksia kotoutumisen edistämässä ei ole riittävästi vielä hyödynnetty. Kotoutumishjelman osana toteutettaisiin johdantojakso, joka olisi työnhakijoille ja työvoiman ulkopuolella oleville yhteinen ja se toteutettaisiin keskeisten viranomaisten ja järjestöjen yhteistyönä. Tässä työpajat ovat yksi luonteva yhteistyötaho, jossa voidaan tehdä osaamisen tunnistamista, koulutuksen- ja työllistymispolkujen suunnittelua ja jatko-ohjausta. Työpajoilla tehdään moniammatillista yhteistyötä mm. sote-palvelujen kanssa, jolloin palveluihin ohjaus sekä tuen tarpeiden tunnistaminen toteutuu työpajajakson aikana.

Tunnistetun osaamisen dokumentit, jos sitä ei ole tehty koulutuksen järjestäjän kanssa yhteistyössä, eivät tallennu tällä hetkellä valtakunnalliseen rekisteriin. On tärkeää avata KOSKI-tietokanta myös muille osaamisen tunnistamisen raporteille, josta ne ovat eri viranomaisten helposti saatavissa. Tämä haaste on tunnistettu myös selonteossa.

10.4. On tärkeää, että selonteon valmisteluprosessissa on huomioitu se, että kaikilla ei ole mahdollisuutta suorittaa kotoutumishjelmaa vuodessa. Kotoutumishjelman enimmäiskestoksi määriteltäisiin selonteon myötä kaksi vuotta, joka on kannatettava ehdotus. Yksilölliset tarpeet on tärkeä huomioida, kun ohjelman kestoa määritellään.

Kaikissa uudistuksissa on tärkeää selvittää, että ne eivät aiheuta ongelmia henkilön etuuksissa. Edellytyksiä tukea omaehtoisia opintoja työttömyysetuudella tulee uudistaa, jotta mahdollisuudet kehittää omaa osaamista ei heikkene.

10.5. On erittäin tärkeää, että selonteossa on huomioitu valmisteilla olevan sote-uudistuksen vaikutukset myös kotoutumisohjelman järjestämisvastuisiin. Nyt on kehitettävä yhteistyökäytäntöjä hyvinvointialueille siirtyvien kotoutumista edistävien sosiaalihuollon ja muiden sote-palveluiden osalta, jotta kotoutujien palvelut jatkuvat saumattomasti kunnan ja hyvinvointialueen tehtävien eriytymisestä huolimatta.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

-

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Kotoutuksen kumppanuusohjelman kehittäminen ja järjestöjen vahvempi mukaanotto kotouttamisen tukemisessa hyödyttää kaikkia osapuolia. Into näkee, että työpajatoiminta on yksi kumppani, jota kotouttamisen tukemisessa ei ole vielä hyödynnetty riittävästi.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Keskustelukulttuuri, etenkin sosiaalisessa mediassa, on välillä raakaa. On tärkeää edistää hyviä väestösuhteita, kehittää toimenpiteitä rasmin ja syrjinnän poistamiseksi ja monikulttuurisuuden edistämiseksi. Tässä eri toimijat voivat tehdä hyvää yhteistyötä.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen tehostamisen kuusi keinoa ovat kannatettavia. Erityisen tärkeää on lisätä tiedon, ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta ja parantaa niiden maahanmuuttajaryhmien asemaa, joiden kotoutumisen edistämisen palvelut ovat olleet vielä riittämättömiä. On myös tärkeä varmistaa, että kotoutumisen palvelut eivät keskity kasvukeskuksiin, vaan niitä on saatavilla laajasti.

Kolmannen sektorin toimijoilla, kuten työpajoilla, on paljon annettavaa kotoutumisen edistämässä esimerkiksi johdantojaksojen toteuttamisessa. Näitä olemassa olevia, vakiintuneita toimijoita, joiden toiminnan tuloksellisuus ja vaikutukset on mahdollista todentaa, on syytä ottaa mukaan kumppaniksi kotoutumisen edistämässä ja toteuttamisessa.

Tuure Herttaliisa
Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry